

Vissza az inkvizíciót!

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 31. szám, 2022. augusztus 5.

Önkéntelenül így kiáltottam fel gúnyos dühvel a hír hallatán, ami 2022. május 2-án megrázta Amerikát. Nem voltam egyedül: tüntetések árasztották el az országot. Egyedülálló módon ugyanis kiszivárgott és a *Politico* című hírcsatorna közzétette azt a legfelsőbb bírósági döntéstervezetet, amely Samuel Alito többséget nyert előterjesztése alapján lehetővé tette, hogy az egyes amerikai államok betiltsák vagy sokkal szigorúbb feltételekhez kössék az *abortuszt*. Ebből az előterjesztésből időközben érvényes legfelsőbb bírósági határozat lett.

A vallási bigottság újabb diadala ez a XXI. században, visszatérés a középkori vallási tilalmakhoz.

Hogy valójában miről is van szó, ahhoz néhány tényt kell tisztázni. Mindenekelőtt azt, hogy az amerikai alkotmány szigorúan szétválasztja a végrehajtó, törvényhozó és az igazságszolgáltatást biztosító három kormányzati ágat. A Legfelsőbb Bíróság ennek keretében mint az igazságszolgáltatás legfelső szerve független a kormányzat többi ágától, sőt a kinevezett bírók olyannyira függetlenek, hogy megbízatásuk – az USA-ban egyedülállóan – életre szóló. Ezt eredetileg nem mondta ki az Alkotmány, de még ha kimondta volna is, az eltelt évszázadok során az átlagos élettartam Amerikában majdnem kétszeresére nőtt, ami önmagában is indokoltá tehetné a változtatást. Mivel a bíróság tagjainak nem kell nyugdíjba menniük, s ha akarnak, halálos ágyukig aktívak maradhatnak a testületben, ez egészségtelen előregedésre és akár 30-40 éves bírósági tagságok bebetonozására vezet. A Legfelsőbb Bíróság tagjai kezében óriási hatalom van. Értelmezésük szerint megsemmisíthetnek a törvényhozás által hozott vagy az elnöki hatáskörbe vágó döntéseket, ha azokat alkotmányellenesnek minősítik. Ezzel a hatalommal már négy évvel ezelőtt vissza is élt a Bíróság, amikor egyik döntésével csapást mért a demokráciára, kimondva az USA történelmében először, hogy a politikai kampányok pénztámogatásának addigi maximalizálása érvénytelen, vagyis a politika korrumpálása, a pénz hatalma előtt megnyitotta a szabad utat. Egy korábbi, nagy port felvert döntésével megállította a szavazatok újraszámolását a floridai szoros versenyben, és Al Gore-ral szemben George W. Busht ültette az USA elnöki székébe.

Ez azért is veszélyes hatalom, mert a legfelsőbb bírák nagy függetlensége jórészt látszat, hiszen a bíróság tagjait a mindenkori elnök nevezi ki, és ezt a szenátusnak kell jóváhagynia. Ez minden elnök kormányzása idején erősen pártos kiválasztásra és döntésre vezet. A szenátusi meghallgatás ugyan formálisan alaposan megvizsgálja a jelöltek nézeteit, pártatlanságát, de a valóságban ennek sincs igazán jelentősége, mert a jelöltek elkerülik az egyenes válaszokat. Jó példa erre, hogy az abortusz elvetését javasló Alito és az e döntéshez most csatlakozó bírók annak idején, meghallgatásukkor egyszerűen hazudtak, és kijelentették, hogy egyetértenek az abortusz szabadságát biztosító 1973-as döntéssel. Végül is tehát a politikától függetlennek beállított Legfelsőbb Bíróság nagyon is politikus testület, és a mindennekefelett álló jogot politikai nézetei szerint értelmezi. Idetartozik az is, hogy a Bíróság taglétszámát az Alkotmány eredetileg nem szabta meg, s a különböző elnökök idején a létszámot a Kongresszus nemegyszer változtatta. Volt, amikor öt, volt, amikor tíz tagból állt a Bíróság, de a polgárháború óta a létszámát kilencben szabták meg. Ma sokan javasolták, hogy az előző évek republikánus machinációinak ellensúlyozására meg kellene növelni a Bíróság létszámát, és új, demokrata bírók kinevezésével ellensúlyozni az előző évek törvénytelen lépéseit. Két esetben került sor ilyenekre. Először Obama elnök jelöltjét a republikánus többségű szenátus jogellenesen egyszerűen nem bocsátotta szenátusi meghallgatásra, kimondva egy új alapelvet, hogy egy elnök utolsó szolgálati évében már nem jelölhet legfelsőbb bírót, meg kell várni az új választásokat. Négy évre rá, Trump utolsó elnöki évében viszont semmibe vették korábbi „elvüket” és az elhalálozott progresszív bíró helyére igen rövid idő alatt egy bigottan konzervatív bírónőt neveztek ki. A manipulációk

lehetősége nagy.

Ugyancsak szükséges előrebocsátani, hogy az Egyesült Államokban fél évszázad óta elfogadott törvény a nők joga az abortuszra. Ezt 1973 januárjában egy akkori Legfelsőbb Bíróság által hozott híres (az úgynevezett *Roe versus Wade*) döntés vezette be. (Ekkor fordult ugyanis a Legfelsőbb Bírósághoz Norma McCorvey texasi lakos, a texasi abortuszt tiltó törvény ellen. Őt a Bíróság irataiban Jane Roe álnéven említették, míg ellenfele a texasi kerületi ügyész, Henry Wade volt.) A Legfelsőbb Bíróság – az Alkotmány 14. módosítására hivatkozva (ami az emberek magánéletének védelmét mondta ki) – legálissá tette az abortuszt. Ennek nyomán az Unió 46 államának kellett megváltoztatnia a törvényét ez ügyben. Ezt a törvényt ugyan azóta többször is kérdésessé tették, többek között 1992-ben, amikor az úgynevezett *Casey versus Planned Parenthood* ügyben a Bíróság megerősítette korábbi döntését, vagyis mindmáig nem sikerült kikezdeni az abortusz szabadságát.

Most Mississippi állam abortuszellenes törvényhozása nyomán került a kérdés a Legfelsőbb Bíróság elé. A testület ma a Trump elnök által kinevezett három konzervatív, sőt bigottan vallásos bíró révén abszolút konzervatív többséggel rendelkezik. A döntéstervezetet a ma 72 éves Samuel Alito bíró írta meg, akit George W. Bush nevezett ki 2006-ban. A Princeton és Yale egyetemeken tanult Alito egy katolikus délolasz bevándorló apa és egy olasz családból már Amerikában született anya gyermeke, s a Bíróság egyik legkonzervatívabb tagja. Ezzel az első olasz származású legfelsőbb bíró, az őskonzervatív Antonio Scalia nyomába lépett, amiért a „Scalito” gúnynevet kapta.

A nyilvánosságra hozott döntéstervezet az intézmény hagyományainak megfelelően hosszú, 98 oldal, ebből 31oldal függelék az abortusztörvényvel kapcsolatos törvényeket, korábbi bírósági döntéseket sorolja fel, és összesen 118 lábjegyzetben jelöli a felhasznált forrásokat. Az előterjesztés konklúziója szerint: *„Úgy látjuk, hogy a Roe és Casey döntéseket felül kell bírálni és el kell törölni. Az Alkotmány nem tartalmaz utalást abortuszra, és egyetlen alkotmányos paragrafus sem biztosít jogot rá.”*

Magamfajta laikus, de talán minden józanul gondolkodó ember számára fura jogi csűrés-csavarásnak tűnik, hogy ha az alkotmány nem tiltja ugyan az abortuszt, de nem is mondja ki a szabadságát, az valójában azt jelenti-e, hogy törvényesen be lehet, sőt kell tiltani. De ezt a szakszerűtlen gondolatot felejtjük is el. Talán fontosabb ugyanis, hogy az 1787-ben írott, majd két évvel később érvénybe lépett alkotmány nemcsak az abortuszról nem beszél, de egyáltalán nem tartalmaz semmit a nők jogaira vonatkozóan, beleértve, hogy választójogot sem adott a nőknek. Joggal szögezhető le, hogy az alkotmány más embert, mint tulajdonnal rendelkező fehér férfit, egyáltalán nem érintett. A nők szabad döntési jogát saját testükről Amerikában csak az 1960-70-es évektől megindított mozgalmak karolták fel. Azokban az években nem szakadt szét az ország olyan két ellenséges, republikánus és demokrata táborra, mint napjainkban. Mi sem jellemzőbb erre, hogy az abortusz szabadságát kimondó legfelsőbb bírósági döntést 1973-ban úgy szavazta meg a testület 7:2 arányban, hogy azt öt republikánus és két demokrata elnök által kinevezett bíró fogadta el. Ma szigorúan a pártvonal mentén szavaznak. A végső döntés a föderális jogrendszer szerint azonban az államok kezében van. Az új törvény alapján a déli és közép-nyugati államok, az USA 50 tagállamának mintegy fele azonnal be fogja tiltani vagy rendkívül szigorú feltételekhez köti az abortuszt. Ez a folyamat már megindult.

Az előterjesztés alapján időközben megszületett határozat úgy érvel, hogy mivel az Alkotmány nem tiltja meg az USA polgárainak, hogy betiltsák az abortuszt, a Bíróság döntésével „visszaadjuk az autoritást a tagállamok népének és megválasztott vezetőiknek (...) mivel az abortusz joga nem gyökerezik mélyen nemzetünk történetében és hagyományaiban”.

Meglepő módon Alito előterjesztése és a törvény expliciten deklarálja, hogy a lakosság többségének nézete – a közvélemény-kutatási eredmények legújabbban több mint 60 százalékos lakossági támogatást tükröznek a szabad abortusz kérdésében – érdektelen a döntés szempontjából: „Nem engedjük meg, hogy döntésünket bármily külső befolyás, mint a közvélemény reagálása, befolyásolja.” Ez a nézet radikálisan

eltér a Bíróság 1992-es szemléletétől, amikor döntést kellett hozniuk az 1973-as törvény fenntartása ügyében, s amikor több legfelsőbb bíró együttesen kijelentette, hogy a Bíróságnak „rettenetes árat kell fizetnie, ha megszünteti az abortusz szabadságát”.

A törvény hangsúlyozza, hogy „a jogi felelősségre vonással és büntetéssel tiltott abortusznak a kezdetektől töretlen hagyománya van jogrendünkben. A XX. század utolsó évtizedeiig az amerikai jogrend semmiféle támogatást nem biztosított az abortusz alkotmányos jogának. Sem a föderális, sem egyetlen állami alkotmány sem biztosított ilyen jogot.” Kiváló hivatkozás a történelemre, kiváló jogi érvelés! De hát ezen az alapon a nők választójogát és a feketék egyenlő jogait is be lehetne tiltani. Ezen az alapon Európában vissza lehetne állítani a jobbágység nagy hagyományú intézményét. A jogrend őrzője azt is nyilvánvalóvá tette, hogy a népakarat (közvélemény) nem befolyásolhatja a döntést. Ezzel az érveléssel, amiről a XVIII. századi alkotmány nem beszél, a modern, új társadalmi eszméket és célokat, azok megvalósítását és a mai népakaratnak megfelelő új jogrendet és intézményeket is be lehetne tiltani.

Már előrevetíti árnyékát néhány más korábbi legfelsőbb bírósági döntés „felülvizsgálata” és megváltoztatása is. Az egyik texasi újság, az *Austin American-Statesman*, május 4-én nyilvánosságra hozta, hogy az állam kormányzója már újratárgyalást fog kezdeményezni az állam ellen 1982-ben hozott (*Plyer versus Doe*) legfelsőbb bírósági döntés ellen, mely megerősítette, hogy az államnak kötelezően biztosítania kell az ingyenes oktatást mindenki számára. Abbott texasi kormányzó kijelentette, hogy az „idők változtak, és az oktatási költségek növekedtek a korábbi bírósági döntés óta”. Szélsőjobboldali körök már magát az ingyenes állami oktatást is kikezdi dicsérve a jobb (és méregdrága) magániskolák rendszerét. Vissza a XVIII. századba, vagy még tovább, a középkor felé. Spanyolország visszaállíthatja az évszázados hagyományokra visszatekintő inkvizíció intézményét is.